

پوشش سربند و روسری اقوام ایرانی

www.ketab.ir

رؤیا شاه کومحلی

سرشناسه: شاه کومحلی، رؤیا

عنوان و نام پدیدآور: پوشش سربند و روسری اقوام ایرانی رؤیا شاه کومحلی.
مشخصات نشر: انتشارات طاهری، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: [۱۳۷] ص: مصور (رنگی)، جدول.

شابک: ۱۰۰۰۰۰۰ ریال: ۷-۸۱-۶۰۴۶-۶۲۲-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه

موضوع: پوشش سر -- ایران

Veils -- Iran موضوع

موضوع: پوشش سر -- ایران -- تاریخ

Veils -- Iran -- History موضوع

موضوع: سرپوش ها -- ایران -- تاریخ

Headgear -- Iran -- History موضوع

موضوع: پوشاک زنانه -- ایران

Women's clothing--Iran موضوع

موضوع: پوشاک محلی و قومی -- ایران

Ethnic costume -- Iran موضوع

رده بندی کنگره: GT۲۱۱۲

رده بندی دیویی: ۳۷۱

شماره کتابشناسی ملی: ۴۷۹۵۱۲

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیا

انتشارات طاهری

نام اثر: پوشش سربند و روسری اقوام ایرانی

مؤلف: رؤیا شاه کومحلی

طراح و صفحه آرا: صدیقه قلیان

ناشر: طاهری

قطع: وزیری

چاپ: پیشگام

نوبت چاپ: اول/ ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ تومان

شابک: ۷-۸۱-۶۰۴۶-۶۲۲-۹۷۸

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۱
فصل اول: پوشاک محلی بانوان.....	۵
پوشش سر.....	۷
روسری یا لچک بانوان ایلخانی.....	۱۰
روسری یا لچک.....	۱۲
روسری در فقه.....	۱۵
فصل دوم: زمینه‌ها، فرهنگ‌ها، آداب و رسوم اقوام ایرانی.....	۱۷
قوم بختیاری.....	۱۹
قوم مازندران.....	۲۱
قوم لرستان.....	۲۳
قوم قشقایی.....	۲۵
قوم ابیانه.....	۲۶
قوم هرمزگان.....	۲۸
قوم آذربایجان شرقی.....	۳۰
قوم بلوچ.....	۳۲
قوم کردستان.....	۳۴
قوم گیلان.....	۳۶
قوم ارمنه.....	۳۸

- فصل سوم: پژوهش‌های مهم در زمینه پوشش سر و روسری..... ۴۱
- نظری داشلی برون، زلیخا و همکاران، (۱۳۸۴). «مردم‌شناسی روستای
ایبانه»..... ۴۳
- شفیع، سیمین، (۲۵۳۶) ش. «پوشاک قشقایی‌ها» پایان‌نامه در کتابخانه ملی..... ۴۴
- ایل‌بیگی، فاطمه، (۲۵۳۶-۲۵۳۵) ش. «پوشاک ایل بختیاری» پایان‌نامه در
کتابخانه ملی..... ۴۴
- یارشاطر، احسان، (۱۳۸۲)، «پوشاک در ایران زمین»..... ۴۵
- شهرشاهی، سهیلا، (۱۳۷۴)، «تاریخچه پوشش سر در ایران»..... ۴۶
- جنتی، شیوا، (۸۳-۱۳۸۲) «با موضوع نقش عوامل فرهنگی، اجتماعی و
زیست‌محیطی بر پوشاک سنتی زنان سمنج و تغییرات آن»..... ۴۶
- بلوکباشی، علی، (۱۳۸۹)، «گوش لری، کتاب جامعه‌ایلی در ایران»..... ۴۶
- نرگس عاملی، مستانه، (۱۳۵۵)، «پوشاک محلی مازندران (مناطق کوهپایه و
جنگل نشین)، پایان‌نامه از کتابخانه ملی..... ۴۷
- رهنمایی، سهیلا، (۱۳۹۳)، «لباس محلی نمادی از فرهنگ و هویت ملی استان
گیلان»..... ۴۷
- تاریخ اجتماعی راوندی ج. پنجم ص ۶۹۸ به نقل از اشپولر «کتاب تاریخ مغول در
ایران»..... ۴۸
- آدام اولناریوس، ۱۳۷۹، اصفهان خونین شاه صفی (سفرنامه)..... ۴۸
- سفرنامه تاورنیه، ۱۳۳۶، ترجمه تراب نوری با تصحیح دکتر حمید شیروانی..... ۴۹
- سفرنامه پیتر و دولاوله، ۱۳۴۸، ترجمه‌ی دکتر شجاع‌الدین شفا..... ۴۹
- سیاحت‌نامه شاردن، ۱۳۳۶، آداب و عادات، صنایع و تجارت، ترجمه
محمد عباسی..... ۵۰
- واسیلی نیکیتین، ۱۳۶۸، کرد و کردستان، ترجمه محمد قاضی..... ۵۰
- دوبوکور، هانس، ۱۳۲۷، زنان کرد..... ۵۰
- تاریخچه پارچه..... ۵۱
- تصویر اولین پارچه یافته شده..... ۵۳

فصل چهارم: شناخت انواع پارچه و خصوصیات آن ۵۵

شناخت انواع پارچه و خصوصیات آن ۵۵

پارچه ۵۷

پارچه‌های نخی - پنبه‌ای ۵۷

پارچه کلاقای ۵۸

کلاقای (چارقات) ۵۸

پارچه ابریشم ۵۸

پارچه ساتن ۵۹

پارچه حریر کریشه ۵۹

پارچه حریر زردت ۶۰

پارچه زری ۶۱

پارچه آغبانو ۶۱

پارچه ماهوت ۶۱

جمع‌بندی ۶۱

فصل پنجم: انواع سربند و روسری اقوام ایرانی ۶۳

پوشاک بانوان بختیاری ۶۶

روسری بانوان بختیاری ۶۶

کلاهک بانوان بختیاری ۶۷

پوشاک زن‌ها ۶۹

روسری بانوان مازندران ۷۰

لچک بانوان مازندران ۷۰

روسری (چارقد) ۷۱

روسری و سربند بانوان لرستان ۷۳

سربند بانوان لر ۷۴

سرون، بانوان کت لر ۷۴

روسری لرقلی ۷۵

تره (روسری) و گل و نی بانوان لر ۷۶

تاریخچه (کلونی یا گل و نی) ۷۷

- ۸۰ روسری بانوان قشقایی
- ۸۰ روسری بانوان قشقایی
- ۸۱ کلاهک، کلاغچه بانوان قشقایی
- ۸۵ روسری و سرپند بانوان ابیانه
- ۸۵ روسری (چارفاد)
- ۸۶ سرپند بانوان ابیانه
- ۸۷ پوته - روسری (pute)
- ۸۷ چادر شب زنان (چارشو)
- ۸۸ پوشاک عروس
- ۹۰ روسری بانوان هرمزگان (بندری)
- ۹۰ روسری زنان بندری
- ۹۱ کلاهک بانوان بندری
- ۹۱ چادر زنان بندرعباس
- ۹۲ لباس عروس بندرعباس
- ۹۳ ملفه زنان بندر لنگه
- ۹۴ شمله
- ۹۴ روسری بانوان میناب
- ۹۴ جلیلیل یا توری
- ۹۴ اورنی
- ۹۶ روسری و سرپند بانوان آذربایجان شرقی
- ۹۶ سرپند بانوان آذربایجان شرقی
- ۹۶ روسری بانوان
- ۹۹ روسری و سرپند بانوان بلوچ
- ۹۹ سرپند بانوان بلوچ
- ۹۹ روسری بانوان بلوچ
- ۱۰۱ روسری و سرپند بانوان کردستان
- ۱۰۱ روسری بانوان کردستان
- ۱۰۳ کلاه و سرپوش‌های زنان کرد (سندج)
- ۱۰۴ کلاؤفس
- ۱۰۵ کلاؤزر

۱۰۶	لاگیره
۱۰۶	پرچکه
۱۰۶	لجک
۱۰۷	شتونیه یا شال
۱۰۷	ره شتی
۱۰۸	هه وری یا کلاتی
۱۰۸	شده
۱۰۸	دستار
۱۰۹	سربند یا سروین
۱۱۰	لباس عروسی
۱۱۱	کلاو زر، کلاو فیس
۱۱۱	نقیم
۱۱۱	پلیله
۱۱۱	لاگیره یا لاسره
۱۱۲	مورگ یا موره
۱۱۲	وره تاقی
۱۱۲	زر چناکه
۱۱۲	به لکه
۱۱۲	بشت سره
۱۱۳	برسه ره
۱۱۳	جایگاه چادر در بین زنان کرد
۱۱۴	باورهای مربوط به زیورآلات در پوشش زنان کردستان
۱۱۶	روسری بانوان گیلان
۱۱۶	سربند بانوان گیلان
۱۱۶	روسری بانوان گیلان
۱۱۹	روسری بانوان ارامنه
۱۱۹	روسری بانوان ارامنه
۱۲۱	روسری بانوان زرتشتی
۱۲۱	روسری بانوان زرتشتی (یزد)
۱۲۲	کلاهدک بانوان زرتشتی

مقدمه:

پوشش سر، در تاریخ پوشاک ایران جایگاهی مهم اما ناشناخته دارد. بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌های بین پوشش سر زنان در بین اقوام ایرانی، ویژگی‌های سربند و روسری زنان اقوام ایرانی و تشریح جایگاه فرهنگی پوشش سر زنان در بین اقوام مختلف از مهمترین اهداف نگارنده در این نوشتار می‌باشد.

هر یک از عوامل مذکور بر نوع پراقدوزی، سکه و تزیینات و نوع جنسیت پارچه، سربند و روسری مؤثر بوده‌اند. این نوشتار به بررسی فرم، طرح و نقش روسری زنان در مناطق مختلف ایران و موقعیت جغرافیایی، دین و مذهب می‌پردازد.

استفاده از رنگ و نقش در پوشش امری رایج و اجتناب‌ناپذیر میان لباس و پوشش سر زنان در موقعیت‌ها و اقلیم‌های گوناگون بوده که چگونگی آن، اغلب به متغیرهای سن و وضع وابسته بوده است. فصول مختلف سال نیز یکی دیگر از عوامل تعیین‌کننده رنگ پوشش هستند. از این‌رو در فصل گرما از رنگ‌های سرد و روشن و در فصل سرما نیز از رنگ‌های تیره و گرم استفاده می‌کنند. رنگ سبک و یا لطیف و روشن و ملایم عمدتاً در پوشش جوانان مشاهده می‌شود و افراد مسن‌تر نیز از رنگ‌های تیره و سنگین استفاده می‌کنند.

پوشش سر جزئی کوچک از فرهنگ غنی ایرانی است. در زندگی روزمره، شناسایی و تشخیص هویت آدمی ابتدا از طریق سر و صورت انجام می‌پذیرد و سپس به سایر خصایص

جسمی و فردی او می‌پردازد. فردی که حرکت می‌کند، سر خود را به بهترین وجه بالا نگه می‌دارد و کوشش می‌کند که سرفراز و سربلند به نظر آید، نه سرافکنده. سر بر دست نهادن و سر در گریبان بودن نشانه اندوه و نگرانی و سربه‌زیر بودن علامت نجابت و حیا است.^۱

آقای راوندی می‌نویسد: «از نظر اسپولر موقعیت زن نزد مغولان به مراتب آزادانه‌تر از جوامع عرب بود؛ زنان مغول لااقل تا قرن هفتم ه.ق. بی‌حجاب بودند... موقعیت ممتازی که زنان نزد مغولان داشتند در ایران بی‌تأثیر نبود. نقشی را که زنی چون تُرکان خاتون در فارس به عهده داشت و اینکه زنی در فارس به اتابکی رسید حاکی از بهبود وضع نسبی زنان است. این دگرگونی تا آن درجه بود که فخرالدین کرت، فرمانروای هرات (در حدود سال ۱۳۰۰ میلادی)، خود را ناگزیر دید که با صدور قوانینی لزوم حجاب زنان را که می‌رفت نقصان یابد بار دیگر تأکید کند».^۲

چنانچه درصدد باشیم که برای پوشش سر مبدأ و آغازی بیابیم، باید بشر را در طول تاریخ پر نشیب و فرازش تعقیب کرده و او را در دوره‌های مختلف و در مکان‌های گوناگون، تحت شرایط خاص اجتماعی حاکم بر او شناسایی نماییم. بزرگان و مبلغین و مروجین ادیان مختلف نیز برای شناسایی خویش، از سرپوش‌های ویژه استفاده کرده و می‌نمایند. در میان مسلمین نیز پوشش سر از مقام والایی برخوردار بوده و علما و روحانیون نیز از دستار استفاده کرده و می‌کنند.^۳

تاریخ پوشاک بخشی از تاریخ تمدن است که در آن از تحولات، شکل و فرم لباس از زمان‌های دور تاکنون گفتگو می‌کند و این تحولات با سایر تحولات تاریخی، اجتماعی و معیشتی مردم ارتباط مستقیم دارد. در هر حال منشأ لباس هرچه باشد نکته آن است که

^۱ شه‌شهبانی، ۱۳۷۴، ص ۹.

^۲ راوند، ۱۳۶۴، ص ۶۹۸. به نقل از اسپولر «کتاب تاریخ» مغول در ایران.

^۳ شه‌شهبانی، ۱۳۷۴، ص ۱۱.

استفاده از لباس یک ضرورت است. منتهی در هر موقعیتی یکی از ضرورت‌ها (زیباشناسی)، یا حفاظت در مقابل طبیعت، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند.

نوشتار حاضر به مطالعه تطبیقی پوشش سربند و روسری زنان اقوام ایران می‌پردازد و تلاش می‌نماید در حد وسع و توان، با بهره‌گیری از منابع و مأخذ مختلف و جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز از طریق مقالات، مجلات، تحقیقات، پژوهش‌ها و ... انواع سربند و روسری زنان در مناطق مختلف ایران شامل کرد، لر، قشقایی، بختیاری، بلوچ، مازندران، گیلان، آذربایجان، ارامنه و ... را با هم مقایسه نماید.

امید است در خلال این پژوهش توانسته باشم گامی هر چند اندک در راستای معرفی بخشی کوچک از فرهنگ غنی ایران باستان را معرفی نمایم. لذا از خوانندگان محترم استدعا دارد بنده را از نظرات صائب و ارزشمند خویش بهره‌مند سازند تا با یاری خداوند کاستی‌ها و نواقص احتمالی در چاپ‌های بعدی مرتفع گردد.

ان شاء الله

رؤیا شاه‌کومحلی

مهر ماه ۱۴۰۰